

Прыклад таму – гісторыя маіх продкаў на Вілейшчыне. Сям’я Субачоў складалася з дзевяці чалавек: майго прапрадзёда Іларыёна, прапрабабкі Варвары і іх семярых дзяцей: Васіля, Сяргея, Валянціна, Канстанціна, Аляксандра, Івана і Марыі. Яны пражывалі ў вёсцы Гліннае Вілейскага раёна Мінскай вобласці. У гады Вялікай Айчыннай вайны ўся сям’я Субачоў пайшла ў партызаны. Мне ўдалося даведацца, што мае прапрадзядуля Іларыён і прапрабабуля Варвара прайшлі амаль усю вайну. Летам 1944 г. яны разам з іншымі жыхарамі вярталіся ў веску. На той момант ніхто не падумаў, што ўсе можа скончыцца так трагічна: у час вяртання Іларыён трапляе ў палон да немцаў, а Варвару забілі на месцы. Мы па цяперашні час не ведаем пра лес прадзядулі, які застаецца па цяперашні час зніклым без вестак.

Браты Валянцін і Канстанцін працавалі на чыгунцы з аднавяскоўцам Е. А. Субачам. Іх задачай было ахоўваць мост у напрамку Маладзечна-Вілейка. Яны трагічна загінулі ў красавіку 1943 г. пры выбуху міны. Е. А. Субач застаўся жывы, яго кантузіла. Ён потым і распавеў пра лес братоў маея бабулі. Братам паставілі ваенны помнік недалёка ад вескі Гліннае. Жыцце Васіля, Сяргея, Івана і Марыі падчас вайны засталася невядомым для сям’і.

А цяпер кароткая ваенная біяграфія майго прадзёда Аляксандра Іларыёнавіча Субача 1923 г. нараджэння.

Калі пачалася Вялікая Айчынная вайна, маёму прадзядулю было ўсяго 18 гадоў. Мне часта распавядалі пра яго як вельмі валявога чалавека, які ўмеў хутка адаптавацца да сітуацыі і прымаць правільныя рашэнні. Ён пайшоў у партызаны, удзельнічаў у розных баявых аперацыях, мініраваў чыгунку і падрываў варожыя эшалоны, хадзіў не раз у выведку, пакуль не быў паранены ў 1943 г. Узнагароджаны ордэнам Айчыннай вайны II ступені.

Немагчыма сабе ўявіць, якой трэба валодаць адвагай, каб ступіць на дарогу вайны. Гісторыя жыцця майго прадзёда і яго братоў даказвае нам, што людзі сапраўды шанавалі сваю радзіму, вялі самаадданую барацьбу з германскімі захопнікамі за яе вызваленне. Яны паказалі ўсім сваю сілу і бястрашнасць у такі цяжкі час, хоць самі былі яшчэ хлопцамі, простымі камсамольцамі, якія яшчэ не бачылі жыцце.

Нашы продкі адстаялі нашу свабоду і незалежнасць цаной свайго жыцця. Таму нам нельга забываць, трэба ведаць сваю гісторыю і гісторыю сваіх продкаў, каб захаваць мір на зямлі і светлую будучыню, якую падаравалі нам нашы родныя – абаронцы нашай малой і вялікай Радзімы.

Г. Унуковіч

ПАЛІТЫЧНЫ АСПЕКТ РЭФОРМЫ БЕЛАРУСКАГА ПРАВАПІСУ 1933 г.

На змену актыўнай беларусізацыі 1920-х г. з яе багатымі лексікаграфічнымі набыткамі прыходзяць змрочныя 1930-я, якія суправаджаюцца гвалтоўнай калектывізацыяй, сталінскімі рэпрэсіямі, барацьбой з «нацдэмаўшчынай» і, як вынік, вынішчэннем спецыялістаў у розных галінах навукі і культуры. Аднымі з першых пад молат рэпрэсій трапілі лінгвісты, шмат хто

з іх абвяшчаецца ворагамі народу, а іх працы апыняюцца пад забаронай і нават спальваюцца. Бальшавікі добра разумелі, што ў аснове нацыянальнай свядомасці беларусаў закладзена тытульная мова нацыі, менавіта таму кульмінацыйнай барацьбой з нацыяналізмам будзе з'яўлялася рэформа беларускага правапісу 1933 г., якая фактычна дэфармавала стан роднай мовы.

У 1930 г. распачалася праца над новым, пазбаўленым «нацдэмаўскага» ўплыву, праектам рэформы беларускага правапісу. 5 траўня 1933 г. ствараецца адмысловая «Палітычная камісія для перагляду руска-беларускага слоўніка і новых правілаў правапісу беларускай мовы». Камісія была на столькі адмысловай, што ў яе склад не траніў ні адзін лінгвіст. Такім чынам без аніякага грамадскага абмеркавання 26 жніўня таго ж году дакумент «Аб зменах і спрашчэнні беларускага правапісу» зацверджаны пастановай СНК, а 27 жніўня – рашэннем беларускага ЦК.

Фармальна дакумент аб рэформе датычыўся толькі правапісу, фактычна ж – у выніку зменаў у беларускую мову было ўведзена больш за 30 фанетычных і марфалагічных асаблівасцяў, уласцівых рускай мове. Пра нікае «спрашчэнне» правапісу не можа ісці і гаворкі: рэформа наўмысна аддаляла яго ад жывога беларускага вымаўлення. Слоўнікавы запас рэформа нібы не рэгламентавала, але было відавочна, што быў дадзены старт няўхільнай русіфікацыі ўсіх узроўняў мовы, пра што выдатна сведчыць слоўнік пад рэдакцыяй А. Александровіча, які ўбачыў свет у 1937 годзе.

Тое, што рэформа была з'явай штучнай, навязанай зверху, сведчыць асутнасць усялякай падтрымкі яе з боку саміх носьбітаў беларускай мовы, самых масавых майстроў пяра. Русіфікатарскі характар рэформы даказвае яшчэ і тое, што яна была жорстка не прынята ў Заходняй Беларусі, таксама беларускімі цэнтрамі ў Празе, Берліне, а беларускае навуковае таварыства ў Вільні 31 кастрычніка 1933 г. прыняло рэзалюцыю супраць рэформы. Цікавы факт: камуністычныя агітацыйныя лісткі, якія, хутчэй за ўсё, ствараліся ў Мінску і перакідваліся праз «Зялёную мяжу», друкаваліся на дарэформеннай «тарашкевіцы».

У 1930-я гг. галоўнае месца ў ацэнцы рэформы займаў ідэалагічны аспект, крытыкаваць які, вядома, ніхто не асмельваўся. Але ж якім бы чынам ні абаранялі рэформу правапісу беларускай мовы, яе недахопы становіліся відавочнымі, асабліва для тых, хто быў прафесійна звязаны з родным словам. Такім чынам, хацелі таго афіцыйныя структуры ці не, але ў канцы 1950-х гг. ім давалося пайсці на пэўныя ўдакладненні беларускага правапісу.

Е. Шатыбелко

УХОД ЗА ВОИНСКИМИ ЗАХОРОНЕНИЯМИ СОВЕТСКИХ СОЛДАТ НА ТЕРРИТОРИИ ГЕРМАНИИ

Два последних года программа ухода за воинскими захоронениями советских солдат осуществлялась учащимися моей гимназией и профессиональной гимназии г. Хильдбургхаузена, Тюрингия. Она являлась реализа-